

Rolf Leppänen

Viimeiseen mieheen

**VIIMEISEEN MIEHEEN - JATKOSODAN ELIITTIOUKKOJEN
SOTAPÄIVÄKIRJAT KERTOVAT**

Jatkosodan suomalaisten eliittijoukkojen muistolle

Motto

A Lion never loses sleep over the opinions of Sheep

T. Harris

Rolf Leppänen

VIIMEISEEN MIEHEEN

JATKOSODAN ELIITTIOUKKOJEN SOTAPÄIVÄKIRJAT KERTOVAT

© 2020 Rolf Leppänen

Kirjan kaikki valokuvat ovat SA-Kuva-arkistosta

Kustantaja: Vaasan Suomalaisten Käsityöläismestareiden Perinneyhdistys Ahertajat ry

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN 978-952-69487-0-6 (sid.)

Sisällysluettelo:

Idea	6
Maaselän kannas - Krivin taistelut 1942	7
Tykinjohtajan päiväkirja - sotaa Maaselän kannaksella 1942	40
Tuulosjoen, Syvärin ja Petroskoin kautta Karhumäkeen	62
Eliittiyhtymän viimeiset taistelut Karjalankannaksella 1944	113
Jälkiviisautta	173
Kuvaliite	176
Sotapäiväkirjoissa käytettyjä lyhenteitä	187
Päälähteet	194

Idea

Jos tämä kirja olisi kuvataidetta, sanoisin, että työtapani on ollut sekatekniikka ja lopputulos on kollaasi, eli tekniikka, jossa erilaisia materiaaleja on yhdistetty samaan teokseen. Nämä materiaalit, kirjan olennainen sisältö, ovat Jatkosodan ajan sotapäiväkirjoja eri tasoilta ja erilaisten kirjoittajien laatimina. Mukana on aineistoa armeijakunnan, divisioonan, prikaatin, tykistöpatteriston, tykistöpatterin ja jopa yksittäisen tykinjohtajan kirjaamana.

Kirjasta rakentuu neljästä itsenäisestä kertomuksesta, artikkelista, joita ei ole pakotettu täysin samaan muottiin. Käytettävissä olevaa materiaalia olen osittain yhdistellyt, joskus hieman editoinut, mutta useimmiten säilyttänyt tiukan alkuperäisformaatin. Kaikki valinnat on tehty niin, että satunnainen lukija voisi saada tapahtumista todellisen ja yksityiskohtaisen kuvan siitä mitä oikeasti tapahtui ja miten taistelijat tehtävänsä kokivat.

Sinne tänne, alkuperäismateriaalin lomaan olen lisännyt kommentteja ja taustoitusta, silloin kun olen arvioinut lukijan siitä hyötyvän.

Kaikki kirjan kuvat ovat SA-Kuvan digitaalisesta arkistosta. Kuvittelen löytäneeni joitain aikaisemmin julkaisemattomiakin kuvia.

Niin kuin monesti aikaisemmin kiitän perinneyhdistyksemme hallituksen jäseniä, lehtori Sirkkaa ja professori Erkkiä sekä sotahistoriaa erinomaisesti tuntevaa suurlähettiläs, majuri Pekka K:ta neuvoista ja tuesta tämän hankkeen aikana.

Miksi sitten valitsin juuri nämä aineistot – Jatkosodasta lienee sadoissa eri kirjoissa - totena ja taruna - esitetty jo kaikki mahdollinen. Tässä hankkeessa kaikki alkoi Tykinjohtajan päiväkirjasta. Oli luontevaa peilata pienen päiväkirjan laajempi yhteys: Krivin taistelut ja vuosi 1942 Maaselän rintamalla. Tämä materiaali ei olisi yksin riittänyt kirjaan. Koska johtaminen ja huippusuorittajat ovat liittyneet arkityöni, ajattelin tutkia mitä Jatkosodan kiistattomasta eliittijoukosta, ”Laguksen porukasta” on sotapäiväkirjoihin merkitty. Kansallisarkistosta löytyi sopivaa aineistoa ja niin näistä osista muodostui tämän kirjan kokonaisuus - sotapäiväkirjakollaasi.

Villa Blackwolf, 17.toukokuuta 2020

Rolf Leppänen

Näkökulmia ja valintoja

Muutamia kiivaita taistelujen päiviä lukuun ottamatta, rintamalla oloa ja sotavuotta 1942 leimasivat koti-ikävä, pitkästyminen, nälkä, näennäinen puuhastelu, upseeriston ja miehistön välinen kuilu, sekä erityisesti lukuisten vanginsieppausten ja jatkuvan varuillaan olon aiheuttama kuluttava jännitys.

Eri tasojen näkökulmat luovat kiinnostavuutta ja positiivia jännitteitä. Kansallisarkiston digitoitu jatkosodan sotapäiväkirjat - aineisto antoi mahdollisuuden liittää mukaan eri toimintatasojen päiväkirjoja. Tässä kirjoituksessa päädyin ratkaisuun, jossa prikaatin, patteriston ja patterin tason aineistona keskitytään kahteen Krivin (Vanzozero) taisteluun 1942.

Tykkipatteriston ja patterin tasolla käytetään, käsialasta päätellen, useamman henkilön pitämiä yksikköpäiväkirjoja. Kirjoituksen lähteiden lisäksi kertomusta on täydennetty ”Kansan Taisteli” - lehden julkaistujen ja julkaisemattomien - kirjoitusten aineistosta.

Kirjoitukseni ei ole tieteellinen artikkeli, mutta ei myöskään fiktiivinen sotakertomus. Tyyli laji voisi olla ”dokumenttiromaani”, jossa lähteet ja aineisto on tarkistettu ja kirjoittaja on sopivan kriittinen omaa työtään kohtaan. Päiväkirjojen osalta on jätetty muutama numeroluettelo, esim. maalialueista pois. Päiväkirjojen alkuperäinen kieliasu on säilytetty suurelta osin alkuperäisenä, kuitenkin niin, että pitkiä lyhenteitä on silloin tällöin avattu tekstiksi, puuttuvia välimerkkejä on lisätty ja muutamia sanoja on kirjoitettu tämän päivän lukijalle tutummiksi.

Tykistö taistelee tulellaan – myös Krivillä

3. Prikaatin kenttätykistöllä oli molemmissa Krivin taisteluissa 1942 suuri, jopa ratkaisijan rooli. On siten perusteltua tehdä lyhyt katsaus jatkosodan tykistön organisaatioon ja toimintaan. Faktat ja keskeiset johtopäätökset perustuvat Passi Kesselin tutkimukseen ”Tykistö taistelee tulellaan” vuodelta 2017.

Jatkosodan alkaessa oli tykkikaluston määrä kasvanut talvisodan tilanteesta: 40 patteristosta 77 patteristoon ja myös kaluston laatu oli merkittävästi parempi.

Välirauhan aikana tarkastetussa suunnitelmassa divisioonaan kuului kevyt kenttätykistöröykmentti: kaksi kanuunapatteristoa ja yksi haupitsipatteristo. Muutamilla divisioonilla oli lisäksi raskas patteristo.

Kenttätykistöröykmentin patteristot olivat hevosvetoisia ja yleensä sekapatteristoja. Raskas patteristo koostui yhdestä raskaasta kanuunapatterista ja kahdesta raskaasta haupitsipatterista.

Prikaatien kokoonpanoon tuli vuonna 1940 moottoroitu kevyt kenttätykistöpatteristo.

Talvisodan” perintönä” oli jalkaväen ja tykistön yhteistoiminnassa ongelmia myös hyökkäysvaiheen aikana, kun aselajien johtajat eivät tunteneet tarpeeksi toistensa toimintaa ja mahdollisuuksia. Tykistön toimintataktiikka perustui vielä ennen talvisotaa omaksuttuihin periaatteisiin. Muutos oli kuitenkin tulossa. Jo elokuussa 1941 Päämaja antoi kaksi merkittävää toimintaa uudelleen ohjaavaa käskyä. Nopeat ja voimakkaat tuli-iskut olivat pääkehityssuunta.

Hyökkäyksen tykistövalmistelu jakautui tulivalmisteluun, saattoon ja vastatykistötoimintaan. Koulutuksen avulla ja toteuttamalla käytännön organisatorisia muutoksia tykistön ja jalkaväen yhteistoiminta parani.

Kranaatinheittimistö osoittautui hyökkäyksen saatossa tykistöä paremmaksi, koska varmuusetaisyydet olivat lyhyempiä ja muutokset nopeammin toteutettavissa. Koulutustaso oli kuitenkin ongelma, koska aliupseerit johtivat tulta ja joukkueiden johtajat olivat tuliasematoiminnan johtajina. Ongelman korjaamiseksi järjestettiin hyökkäysvaiheen jälkeen erikoiskursseja, koska kranaatinheittimistön tuli oli merkittävä rykmenttien tulisuunnitelmien täydentäjä.

Tykistön tulta käytettiin hyökkäysvaiheessa myös koukkauksissa. Tulen ja liikkeen yhdistäminen eli tykistön ja jalkaväen toiminnan yhdistäminen ei aina onnistunut erämaaolosuhteissa, mutta virheistä opittiin ja yhteistyö parani.

Asemasodan aikana, merkittävin tykistötaktiikkaan vaikuttanut tapahtuma oli korjausmuuntimen käyttöönotto heinäkuussa 1943. Ennen sitä oli käyty mm. Maaselän (Krivin) merkittävät taistelut, joissa jo näkyi tykistön kehittyminen tykistöjärjestelmäksi, joka tuli tunnetuksi erityisesti nopeasta ja tarkasta tulenkeskittämistäidosta.

Sinisen Prikaatin vaiheita

Sininen Prikaati eli 3. Prikaati, yksi sotiemme tunnetuimpia yhtymiä, perustettiin 18.10.1941 Rajajoella osana 12. Divisioonan järjestelyä. Prikaatin runkona oli jalkaväkirykmentti JR 3, jonka kolmesta jalkaväkipataljoonasta tulivat prikaatin I-III pataljoonat. IV pataljoona muodostettiin JR 47:n nuorista miehistä. Prikaatin tykistön muodostivat nuorennetut kevyt patteristo (Kev. Psto 23), joka oli entinen kenttätykistörykmentti 7:n I patteristo (I/KTR 7) ja raskas patteristo (Rask. Psto 33), entiseltä nimeltään Rask. Psto 23.

Prikaatiin kuului lisäksi kranaatinheitin-, tykki - (eli panssaritorjunta), pioneeri- ja viestikomppaniat sekä esikunta- ja huoltoyksiköitä. Prikaatin ensimmäiseksi komentajaksi määrättiin everstiluutnantti Kai Savonjousi. Tammikuussa 1941 Prikaati päätettiin siirtää Karjalan kannakselta Maaselän kannakselle, Karhumäkeen ja Kriviin.

Maaselän puolustuksesta vastasi joulukuussa 1941 Toinen Armeijakunta, jolla oli käytössään 4. ja 8. divisioona. Erityisesti 8.divisioona oli vuoden vaihteessa ”täystyöllistettynä” vihollisen aktiivisuuden

takia. Suomalaisten hyökkäyssuunnat olivat tammikuun 1942 alussa Krivin, Leppäjoen ja Maaselän suunnissa.

Karjalan kannakselta junakuljetuksin siirretty 3. Prikaati alistettiin 8. Divisioonalle. Prikaatin hyökkäyskäskey annettiin 4.2 ja hyökkäys Kriviin käynnistyi 6-7.2.1942 klo 02.00 yöllä tehokkaan tulivalmistelun jälkeen. Hyökkäys sujui erinomaisesti ja Krivin kylä ja aseman seutu vallattiin heti aamulla. Taistelu oli yksi sodan kovimmista. Noin 2500 vihollista kaatui ja vankeja otettiin vain 60. Vihollinen yritti vielä raivoisaa vastahyökkäystä 9.- 11.helmikuuta, joka saatiin kuitenkin torjuttua. Vihollisia kaatui tässä rytäkässä 1200 eli kaikkiaan yhden viikon aikana 3700. Vastaavasti 3. Prikaatin tappiot olivat 6-12.2.1942 yhteensä 121 kaatunutta ja 594 haavoittunutta tai paleltunutta. Suomalainen tykistö moukaro i venäläisten asemia niin tuhoisasti, että venäläiset joutuivat perääntymään. Rintamaan Krivissä läpimurron ja mutkan aikaansaaneet venäläiset saatiin mottiin, joka tuhottiin lähes täydellisesti. Kokonaisuutena vihollisen tappiot olivat valtavat.

Krivin ensimmäisen taistelun jälkeen Krivin lohkoista, mukaan lukien aseman seutu, tuli 3. Prikaatin vastuukaista. Lohko oli osin aavaa suomaastoa piikkilankaesteineen. Taisteluhaudan mutkassa Malun pysäkin kohdalla oli tykistön tulenjohto sekä jalkaväen vartiopesäke. Se oli tykistön miehille kuuma paikka, jossa ei päiväsaikaan paljon haarakaukoputkella voinut tähyttää. Pesäkkeessä oli jatkuva vaara joutua vanginsieppauksen kohteeksi.

12.2.1942 3. Prikaati alistettiin 1. Divisioonalle ja 14.4.1942 Prikaati otettiin suoraan Maaselän Ryhmän komentajan johtoon. Prikaatin komentaja, everstiluutnantti Savonjousi siirtyi Maaselän Ryhmän esikuntapäälliköksi 8.6.1942 ja uudeksi komentajaksi tuli eversti Autti, joka toimi komentajana 8.6.1942 - 22.2.1943.

Helmikuun taisteluja seurasi asemasotavaihe, johon liittyi pientä kahinointia ja ennen kaikkea venäläisten aktiivisesti harjoittamaa vankien sieppausta, joka kuului olennaisena osana venäläisten asemasodankäyntiin. Sieppausten kohteena olivat usein etumaisten pesäkkeiden vartiomiehet. Kun suomalaisten korsut olivat melko kaukana etummaisista pesäkkeistä, apuun ehdittiin harvoin. Venäläiset olivat aloittaneet elokuussa jatkuvat vanginsieppausyritykset ja se rasitti suomalaisten puolustusta. Elokuussa 1942 venäläisten aktiivisuus selvästi kasvoi ja syyskuun puolivälissä vihollisen 289. Divisioona aloitti 15. syyskuuta laajan yleishyökkäyksen, joka yllätti suomalaiset ja asemat menetettiin, mutta vallattiin suurin ponnistuksin seuraavana päivänä takaisin.

Venäläiset hyökkäsivät uudestaan ja käyttivät ensi kerran suomalaisia vastaan urkutykkeitä eli BM-13 "Katjusha"-raketinheittimiä, joiden infernaalinen ulvonta sai niihin tottumattomat suomalaiset hetkellisesti paniikkiin. Tilanteesta kuitenkin selvittiin ja vastaiskussa 3. Prikaatin tykistön tarkkuus ja tulivoima oli jälleen kerran avainasemassa. Tykistömme pystyi rajuilla keskitetyillä iskuilla aiheuttamaan venäläisille suur tappiot.

Taistelu oli erittäin kova, mutta päättyi lopulta suomalaisten täydelliseen voittoon ja menetettyjen asemien takaisinvaltauksen 18.9. Tämän taistelun jälkeen alkoi uudestaan asemasotavaihe, joka kesti kesäkuuhun 1944.

3. Prikaati oli Krivillä vuoroin rintamavastuussa ja reservissä, kunnes se siirrettiin saksalaisten joukkojen reserviksi Sallaan maaliskuussa 1944. Se oli Prikaatille ”mukavaa” aikaa. Kannaksen tilanteen johdosta Prikaati määrättiin 10.6.1944 välittömään lähtövalmiuteen ja siirrettiin junakuljetuksin Kannaksen koviin torjuntataisteluihin. Prikaati saapui ensin Heinjoelle, josta siirryttiin Uudenkirkon maastoon. Taisteluihin osallistuttiin ainakin Tammisuolla ja Ventelän kankaalla.

10.7.1944 3. Prikaati siirtyi Tienhaara - Hovinmaan alueelle IV Armeijakunnan reserviksi. Prikaatin toiminnan lopettamiskäsky annettiin marraskuussa 1944, jolloin joukot kotiutettiin.

Jatkosodan hyökkäysvaiheen aikana suomalaiset kärsivät suuria miestappioita. Hyökkäävät joukot olivat muutenkin kovilla, koska reservejä ei juuri ollut ja miestappioita kärsineisiin joukkoihin oli vaikea saada täydennystä. Joukkojen vajausta ”korjattiin” organisaatioita muuttamalla, esim. neljän komppanian sijaan pataljoona organisoitiin kolmeen komppaniaan. Kaikkiaan jatkosodan alussa sotapalveluksessa oli 16 % maan väestöstä.

Aineisto osoittaa selvästi kuinka taitavia suomalaiset valiojoukot parhaimmillaan olivat sekä kuinka ehdotonta ja raakaa suurtaistelu on. Toisaalta asemasotavaiheen henkinen ja fyysinen rasittavuus panivat joukkojen kestävyyskoetukselle. Erityisesti ruokahuollon sekä järkevän tekemisen puute korostuivat. Miehistö kulutti aikaa korttipelissä ja puhdetöissä, upseeristolla oli omat huvinsa. Talvisodan hurmos ja jatkosodan hyökkäysvaiheen innostus olivat vaihtuneet alkavaan sotaväsymykseen jo vuonna 1942. Tämä on ymmärrettävää. Olihan yleinen käsitys vuonna 1941 että Suomi valtaa takaisin talvisodassa menettämänsä alueet ja sitten tehdään rauha. Nuoret miehet kaipasivat tavallista nuorten miesten siviilielämää. Selviämiseksi näyttävät lomien odotus sekä kotirintaman merkitys, lähes päivittäinen kirjeenvaihto sekä ruoka- ja tarvikepaketit, olleen aivan ratkaisevia.

Karjalankannaksen 1944 tapahtumia arvioitaessa tarjoaa Krivin toinen taistelu mielenkiintoisen ennakkotapauksen. ”Katjusha” raketinheitin eli Stalinin urkujen käyttö ensi kertaa taistelussa ajoi joukot tilapäiseen pakokauhuun. Ihmekö se, että venäläisten suurhyökkäyksen aloitus totaalilla ja massiivisella tykistötulella yhdistettynä ilmavoimien tukeen aiheutti asemasodan tylsyyteen tottuneet Kannaksen suomalaiset joukot paniikkiin. Mutta siitäkin sitten selvittiin.

Kahdesta eliittijoukko-osastosta kertova

”Viimeisen mieheen - Jatkosodan eliittijoukkojen sotapäiväkirjat kertovat” rakentuu neljästä itsenäisestä kertomuksesta, artikkelista, joita ei ole pakotettu täysin samaan muottiin. Sotapäiväkirjat on valittu eri tasoilta ja erilaisten kirjoittajien laatimina. Mukana on aineistoa armeijakunnan, divisioonan, prikaatin, tykistöpatteriston, tykistöpatterin ja jopa yksittäisen tykinjohtajan kirjaamana.

Käytettävissä olevaa materiaalia on yhdistelty, joskus hieman editoiden, mutta useimmiten säilyttäen tiukan alkuperäisformaatin. Kaikki valinnat niin on tehty, että satunnainen lukija voisi saada tuon ajan lähes uskomattomista tapahtumista ja suorituksista todellisen ja yksityiskohtaisen kuvan.

Sinne tänne, alkuperäismateriaalin lomaan on lisätty kommentteja ja taustoitusta.

9 789526 948706

ISBN: 978-952-69487-0-6

